

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Téma práce:

Národní dům v Prostějově

Vypracovala: Veronika Slezáková (UČO 361253)

Dějiny umění

Bakalářské (prezenční) studium

Semestr podzim 2013

Anotace

V mé semestrální práci do prosemináře – Architektura 1900 – 1938 v Čechách jsem si vybrala Národní dům od Jana Kotěry, který se nachází v Prostějově.

V práci popíšu události, které se odehrály při samotném vzniku Národního domu, dále morfologii budovy, způsob provedení stavby, smysl a funkci stavby a změny, které byly na Národním domě provedeny v průběhu let.

Obsah

Úvod	3
Národní dům	3
• Základní informace:	3
• Stavba Národního domu:	4
• Financování stavby:	5
• Umístění Národního domu:	5
• Národní dům jako umělecké dílo:	6
• Památních manželů Vojáčkových:	7
Závěr	7
Seznam literatury	8
Obrazový materiál	9

Úvod

Když jsem začala přemýšlet, jaké umělecké dílo bych si pro proseminář měla vybrat, volba u mě byla celkem jasná. Jelikož je mým rodným městem, město Prostějov, kde je dominantou města Národní dům od Jana Kotěry, výběr byl jasný.

Národní dům patří mezi významné kulturní památky České republiky. Jedná se kulturní a společenské centrum, postavené v secesním stylu.

Ve své práci jsem se snažila popsat historické souvislosti, které umělce přivedli k tvorbě uměleckého díla, a dále popis samotného uměleckého díla a jeho funkci.

***„Krásno nově umělecky vzešlé uchvacuje k obdivu a vznáší se
převysoko nade všechno napodobované.“***

O. Wagner: Moderní architektura 1898.

Národní dům

- **Základní informace:**

Národní dům¹ byl postaven v letech 1905 – 1907 podle architektonického návrhu Jana Kotěry rybní budování Národního domu mnozí vnímali jako doznění vlny nacionalismu 19. století.³

Původně existovaly dva koncepty Národního domu. První varianta vycházela z úvahy, že se spojí kulturní dům a sokolovna, ale nakonec zvítězila druhá varianta Národního domu, jako polyfunkční budovy.⁴

¹ Obr. materiál č. 1

² Obr. materiál č. 2

³ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 67

⁴ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 33

Jak už jsem řekla, šance byla dána mladému architektovi, který měl za úkol vytvořit monumentální stavbu v duchu moderního uměleckého směru, který se v českém prostředí teprve adaptoval.

Vše začalo v únoru roku 1905, kdy profesor Jan Kotěra zavítal do Prostějova, aby se lépe seznámil se vzhledem a charakterem města a prostudoval stavební místo, které bylo vybráno ke stavbě Národního domu.⁵

Ten se sám rozhodl dodat náčrt podoby Národního domu ve dvou variantách, chtěl také zpracovat rozpočet, a převzít dohled nad prováděním stavby. Chtěl se také podílet na vybavení interiérů, proto nabídl dodat náčrty, návrhy a zadávací plány, a dále rysy detailů.⁶

Budova Národního domu, měla ve finální verzi sloužit jako divadlo, restaurace s kavárnou, přednáškový sál a salonek. Tyto funkce splňuje dodnes.

- **Stavba Národního domu:**

Slavnostní položení základního kamene proběhlo ve dnech 23. a 24. května 1906.⁷ ⁸ Dnes je tato událost považována za jednu z největších kulturních svátků v moderních dějinách města.

Jednalo se o rekordně rychlou stavbu. Bylo naplánováno, že 1. října roku 1906 bude stavba po střechou, a 15. srpna 1907 bude již zcela hotova.

Ve fázi dokončování⁹ došlo, jak to tak bývá, k menšímu skluzu, protože nebylo zcela jednoduché koordinovat práci skoro 40 firem¹⁰, které byly většinou místní. Ve výběru firem se angažoval především Kotěra, a volil takové, se kterými měl už určité zkušenosti, a které pro něj byly zárukou kvality.¹¹

⁵ Oldřich Zeman, Jan Kühndel, Jiří Grabmüller, Památka moderní architektury, Prostějov 1957, s. 6

⁶ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 40

⁷ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 48

⁸ Obr. materiál č. 3

⁹ Obr. materiál č. 4

¹⁰ Obr. materiál č. 5

¹¹ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 49

Slavnostní otevření probíhalo v několika etapách. Na začátku měsíce listopadu roku 1907 byly slavnostně otevřeny spolkové místnosti a na konci, tedy 30. listopadu 1907 proběhlo slavnostní otevření divadelního traktu. Hlavním dnem oslav byl 1. prosinec.¹²

- **Financování stavby:**

Rozpočet stavby byl celkově rozvržen na 600 000 Kč. Část peněz si město na stavbu Národního domu půjčilo od městské spořitelny¹³, a část peněz byla získána ze sbírky, na kterou se složili obyvatelé města Prostějova a okolních vesnic. Ovšem největší část byla získána po smrti starosty Karla Vojáčka a Karly Vojáčkové.

Od Karla Vojáčka, bylo získáno 40 000 Kč na vybudování divadla v Prostějově.¹⁴

Karla Vojáčková, které zemřela na jaře roku 1905, a ve své závěti zanechala dalších 548 000 Kč, a částku 130 000 Kč věnovala „městu Prostějovu ku vystavění budovy, v níž se musí nacházet prostorná a účelně zařízená dvorana k divadelním představením a koncertům způsobilá“.¹⁵

- **Umístění Národního domu:**

Pro stavbu prostějovského Národního domu, byla vybrána parcela na východním konci parku – Smetanovy sady, poblíž staré pětihranné bašty.^{16 17}

Pro vznik tohoto architektonického díla je velmi důležité zapojení do okolního prostoru, do konkrétní městské situace. Hlavní průčelí je orientováno na východ a zachovává si odstup od další zástavby¹⁸. Průčelí je protilehlé, západní, a orientována ke

¹² ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 54

¹³ Kolektiv autorů, Národní dům v Prostějově, Prostějov 1980, s.37

¹⁴ Národní dům v Prostějově, Okresní kulturní středisko v Prostějově 1980, s.8

¹⁵ Za světlou památkou. Hlasy z Hané, PROSTĚJOV 23. 2. 1906, S. 2

¹⁶ Národní dům v Prostějově, Okresní kulturní středisko v Prostějově 1980, s.16

¹⁷ Obr. materiál č. 6

¹⁸ Obr, materiál č. 7

Smetanovým sadům. Severní fasáda plynule doplňuje uliční čáru ulice Vápenice, a jižní strana na Hlaváčkově náměstí.¹⁹

- **Národní dům jako umělecké dílo:**

Kotěra musel vyhovět několika požadavkům. Mělo se jednat o divadelní i spolkovou budovu.

Vlastní architektura Národního domu se skládá ze tří, vzájemně provázaných celků. Na divadelní budovu asymetricky navazují dvě křídla. První je připojeno příčně. V jeho přízemí najdeme dnes restauraci²⁰, a v prvním patře přednáškový sál.²¹

Druhé křídlo je paralelně s divadelním traktem, a je trojpodlažní. V přízemí je umístěna kavárna, která původně sloužila jako kulečnicková herna, v prvním patře jsou spolkové místnosti, a ve druhém patře jsou provozní místnosti.

Jak píše Roháčková: „Kotěrova mistrovství však spočívá v tom, že dokázal všechny požadavky kladené na stavbu spojit do logického, přirozeného, dokonale funkčního a přitom vysoce estetického celku.“²²

Podle mého názoru je budova divadla tou nejpůsobivější. Dostaneme se do ní hlavním vchodem²³. Výrazným prvkem je mohutné půlkruhové termální okno, uprostřed štítu.

Nahoře na věži se nacházejí orlice²⁴. Jedna se dívá na sever a druhá se dívá na jih. Orlice jsou alegoriemi městského znaku města Prostějov.

Na bočních věžích se nachází hlavy Hanaček²⁵, které mají upomínat na krajinu, ze které město vzrostlo. Na samém vrcholu stavby je tzv. makaron, což je herecká maska, která celou kompozici symbolicky i ideově završuje.²⁶

¹⁹ KARNÝ, L.: Historie prostějovských ulic. Prostějov 1998

²⁰ Obr. materiál č. 8

²¹ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 101

²² ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 101

²³ Obr. materiál č. 9

²⁴ Obr. materiál č. 10

²⁵ Obr. materiál č. 11

²⁶ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 101

V interiéru divadla je působivé balkonové hlediště, které je vyzdviženo na mohutných pilířích, které pokračují a přechází v bronzové plastiky ženských figur.²⁷

Za zmínku stojí určitě kašna na jihozápadní části – tzv. *Žena nad pramenem*²⁸. Kašně dominuje kubicky stylizovaná ženská figura v životní velikosti se zakloněnou hlavou, která svými rozpuštěnými vlasy, které symbolizují vodní živel. Podle badatelů se jedná o dílo Stanislava Suchardy.²⁹

- **Památních manželů Vojáčkových:**

Za zmínku stojí také památník³⁰ manželů Vojáčkových od Jana Kotěry, který stojí před Národním domem. Památník je řazen do druhého tvůrčího období umělce. U památníku se Kotěra vrací ke své římské zkušenosti a experimentuje s kompozicemi, podloženými klasickými vzory.³¹

Závěr

Ojedinělé architektonické dílo, které patří k nejvýznamnějším památkám České republiky, se díky stálé péči města Prostějova stává moderním multifunkčním prostorem. Městské divadlo v Prostějově hostí známá a renomovaná divadla, avšak poskytuje zázemí i ochotnickým souborům či školním akademiím. Obecně prospěšná společnost Národní dům Prostějov poskytuje širokou škálu služeb. Zrenovované prostory lákají obyvatele města i turisty. Národní dům je proměnlivou, jedinečnou a nezastupitelnou scénou každodenního prostějovského kulturního i společenského dění.

²⁷ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 107

²⁸ Obr. materiál č. 12

²⁹ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 159

³⁰ Obr. materiál č. 13

³¹ ROHÁČKOVÁ, Dagmar et al. Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. s. 97

Seznam literatury

- ❖ ROHÁČKOVÁ, Dagmar: Národní dům v Prostějově 1907-2007. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007. 399 s.
- ❖ ZEMAN, Oldřich, KÜHNDEL Jan, GRABMÜLLER Jan: Památka moderní architektury, Prostějov 1957, 18 s.
- ❖ KARNÝ, L.: Historie prostějovských ulic. Prostějov 1998
- ❖ Kolektiv autorů, Národní dům v Prostějově, Prostějov 1980, s.47
- ❖ Za světlou památkou. Hlasy z Hané, PROSTĚJOV 23. 2. 1906, S. 2

Obrazový materiál

Obr. č. 1

Obr. č. 2

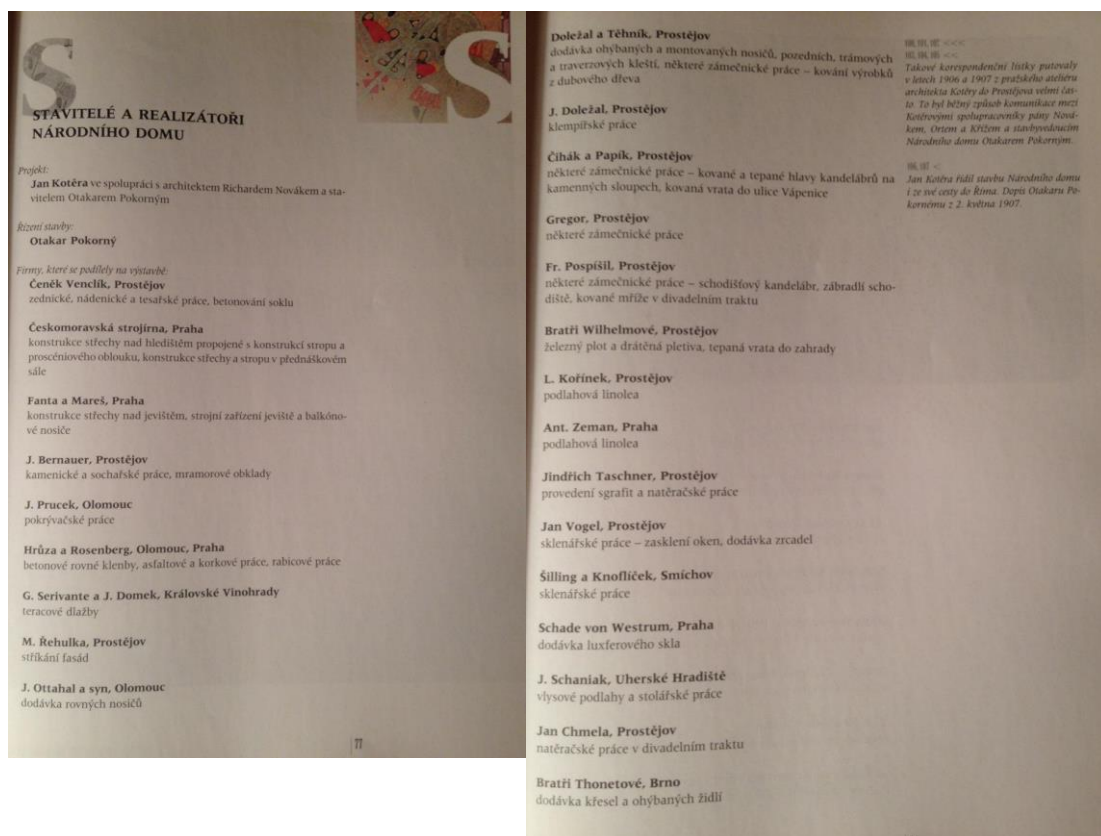
Obr. č. 3

Obr. č. 4

Obr. č. 5

Obr. č. 6

Obr. č. 7

Obr. č. 8

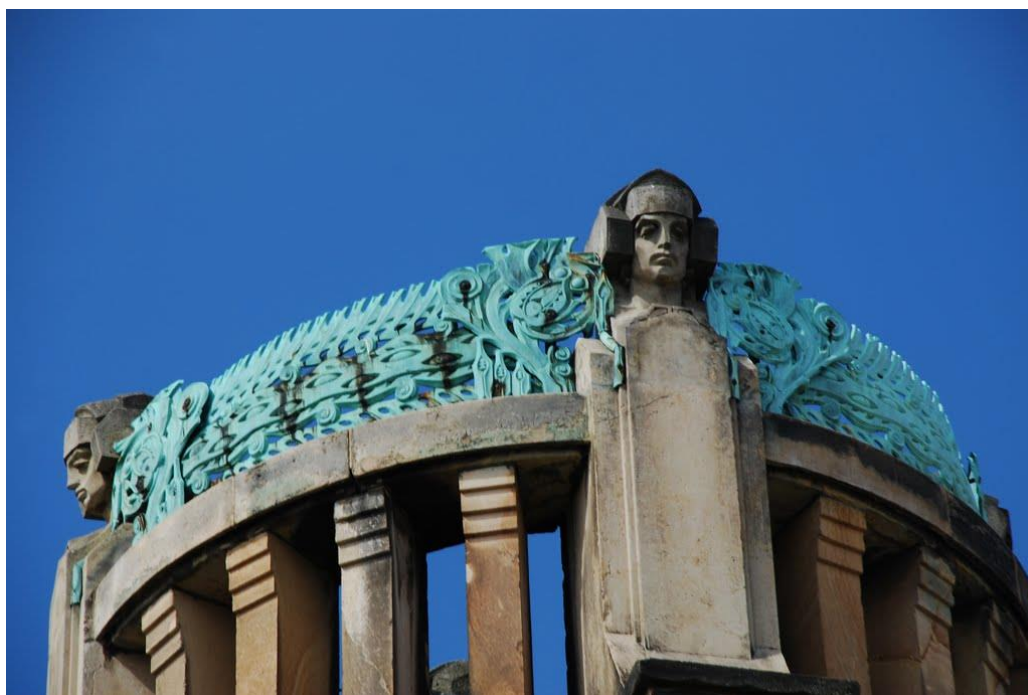
Obr. č. 9

Obr. č. 10

Obr. č. 11

Obr. č. 12

Obr. č. 13

